

Pertti Valtonen
LAPINHULLUT

LAPINHULLUT

© 2026 Pertti Valtonen
Taitto ja kansi: Books on Demand
kannen kuva: Myrsky Sirkeinen
Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763
Hampuri, Saksa
ISBN: 978-952-89-5105-6

PERTTI VALTONEN

LAPINHULLUT

SIANSORKKIA JA SIKAREITA

– *Nonnih, Ylläksen Latu ja Piikki, Ylläs Sport och Pik Ab:n yhtiökokous on nyt pulkassa!* Paavo julisti kuin kapteeni konsanaan ja paukautti kuulakärkikynällään Manta-veneeseen ruoripukissa roikkuvaa pientä messinkistä vellikelloa. *Ding-dong.*

Kokous kesti tasan kymmenen minuuttia – juuri sen verran, että Paavo ehti käydä läpi pitkän esityslistan, jonka jokaisessa kohdassa oli valmiiksi kirjoitettu ”*hyväksytään esitys sellaisenaan*”. Retorinen ”*keskustelua*” oli lähinnä kohteliaisuus, sillä kaikki istuivat veneen istumalaatikossa suupielet valmiina painamaan hyväksyntänappia, jos sellainen olisi asennettu. Ja aina lopuksi: *ding-dong.*

– *Ja nyt, herkuttelemaan ansaitusti!* Paavo kommentoi, kuin olisi siirtynyt sotilasharjoituksista Michelin-keittiöön.

Kalle lähetettiin kauppahalliin noutamaan savustetut siansorkat. Mikko komennettiin hakemaan valkoviinipullo ja tuhkakuppi. Paavo syytti itse sikarin sellaisella eleellä, että olisi voinut yhtä hyvin julistaa itsensä Ylläksen varakuninkaaksi.

Juuri kun odottava tunnelma oli saavuttamassa lakipisteensä, laiturille ilmestyi parrakas mies metallivadin kanssa.

– *Paavo, tässä on tämän päivän kalamyyntisi palkkio – valmiiksi leikattuna ja vähän suolattuna, suoraan Itämereltä. Ei mitään kassilohta.*

Vati lähti kiertämään kädestä käteen kuin ehtoollisleipä, Mikko viritti pöydän: muovilautaset, viinilasit ja viinin. Vain pöytäliina puuttui, mutta hyvä niin.

– *Otetaanko onnistuneelle kokoukselle,* Mikko ehdotti hallituksen puheenjohtajan arvokkuudella.

– *Jo vain*, Paavo loisti kuin olisi saanut budjettiesityksen läpi eduskunnassa.

Lohi katosi alta aikayksikön ja siansorkat murenivat porukan nälkäisiin suihin. Paavo imeskeli viimeisiä rasvoja sormistaan ja sytytti sikarinsa uudelleen. Katse kääntyi minuun:

– *Pertti, virittäisitkö tilanteeseen sopivan laulun.*

Kitara ilmestyi Mikon kädestä yhtä vaivattomasti kuin jänis taikurin hatusta. Hetken mietittyäni aloitin klassikon:

– *Ja me tulimme kapakasta, kai hiukkasen horjuen...*

Tämä oli kappale, jonka jokainen mies osasi ja yhtyi kerto-säkeeseen – *omassa sävellajissaan.*

Seppo N nousi arvokkaan hitaasti ylös, käveli varmoin askelin lankun yli laiturille ja pokkasi englantilaisella hovikumarruksella – toinen käsi selän takana ja toinen jalka toisen takana – ensimmäiselle vastaantulevalle naiselle, joka purskahti ensin nauruun ja suostui sitten tanssiin.

– *Siehän tanssit kuin ammattilainen*, nainen hihkaisi, kun Seppo otti taitavasti väliaskeleita kengän pohjat rytmikkäästi laiturin kivetystä raapien.

Tässä kohtaa me muut osakkaat aplodeerasimme niin innokkaasti, että lokitkin kääntyivät kvaakkumaan.

Vene keinahti, aurinko välkehti pitkin veden pintaa ja velli-kello heilahteli kevyessä tuulessa. Jos tämä ei ollut täydellinen yhtiökokous, niin mikä sitten?

BOLEROA PIRTUKIRKOLLA

Tanssilattia kiilsii kuin hiljattain vahattu curling-kenttä, ellei jopa vähän paremmin – joku oli nimittäin kylvänyt sen täyteen valkoista jauhetta.

– *Liukastetta*, kuiskasi Matti H minun korvaani, sillä äänen-sävyllä, jolla yleensä kerrotaan kilometritehtaalle joutuneiden työntekijöiden kohtaloita.

Yksittäisiä tanssipareja alkoi ilmestyä lattialle kuin varkain. Mutta yksi pari – *voi pojat!* He liukuivat parketin poikki niin kevyesti, että lattia tuntui kuuluvan yksin heille. Välillä he py-sähtyivät dramaattisesti, kuin joku olisi painanut pause-nappia, ja nainen teki taivutuksen, joka olisi saanut Ginger Rogersin kohottamaan kulmakarvojaan. Nainen koukisti jalkansa ja kietoi sen viettelevästi miehen reiden ympärille, kuin tanssilattian päätyseinään maalatussa suuressa värikkäässä taulussa.

– *Mitä ihmettä tämä on*, kysyin silmät suurina kuin pingviinillä jäätiköllä.

– *Oululainen tanssinopettajapariskunta. Pitävät täällä kurseja*, Matti vastasi tietävän sivistyneesti, ikään kuin se olisi ollut aivan normaalia keskellä Lappia.

Sitten orkesteri saapui lavalle ja viritti kuubalaisen boleron. Olkapääni alkoivat nykiä aivan omia aikojaan – ilmeisesti bole-rointi oli juuttunut hermostooni bändiajoilta, vaikka lantioni oli täysin eri mieltä yhteistyöstä. Paavo huomasi liikehdintäni ja tiuskaisi kuin tanssikoulun rehtori:

– *Mitäs siinä hytkyt? Mene tanssimaan!*

Mutta lisäsi heti virnistäen:

– *Ensin juodaan kaikki naiset kauniiksi!*

– *En mene, en todellakaan mene*, tiuskaisin tiukasti.

Tanssitaikoni oli nolla, sisäiset rytmipiuhan ei vät kommuni-
koineet tanssilihasteni kanssa. Muut olivat oppineet tanssimaan
jo lyseon konventissa. Minä taas olin aina koulubändin solistina
estradilla. Luokkakoukoksessa yksi kaverini sanoi olleensa ka-
teellinen, kun tytöt kiljuivat minulle lavan edessä. Vastasin, että
minä se vasta olin kateellinen hänelle, joka *pääsi* tanssilattialle
kaulakkain tyttöjen kanssa.

Minä lauloin, he tanssivat – maailmassa ei ollut oikeutta.

Opiskeluaikoina yritin tanssia diskossa, mutta näytin lähinnä
puupötkelöltä, joka yritti väkisin liikkuu kuin robotti.

Kunnes kohtalo puuttui peliin: vanhalla ylioppilastalolla tum-
mahiuksinen kaunotar hymyili minulle sellaisen hymyn, jota
ei vielä kukaan saa mistään, ei edes kaupan kassalta. En kysynyt
”*mennäänkö tanssimaan*”, koska en osannut tanssia. Ujona ja
peloissani nielaisin viimeisen sanan ja kysyin: ”*Mennäänkö...?*”
ja loppu on historiaa – tai oikeastaan avioliittorekisterissä.

Sitten lavalle asteli mustaan, kimaltelevaan, vartalonmyötäi-
seen asuun pukeutunut solisti, joka aloitti kappaleen ”*Sway*”.
Olin myyty kuin alennusmyynnin viimeinen tarjouslaatikko.
Dean Martinin kehräävä versio kappaleesta soi mielessäni, sa-
malla kun kaverit laahustivat lattialle yksitellen kuin olisi ollut
pakollinen tanssitunti.

Valomerkin jälkeen minussa heräsi pieni Sinatra. Nousin tuo-
listani ja päätin, että nyt pannaan kaikki peliin. Aloitin seren-
adin syvällä rintäänällä ”*Minä tanssin sun iltasi tähtihin...*” ja
jatkoin pianissimolla ”... *nuku nuori sydämein...*” Olin oppinut
laulun mestarilta, joka valmensi Wienin valtionoopperan solis-
teja. Hän opetti minulle tämän kappaleen ensimmäisenä. Esitin
laulun sillä hetkellä, kun lähes kaikki olivat jo poistuneet salista,
mikä oli ehkä vahinko, ehkä siunaus. Piikkiopot läpsyttivät

kevyesti, mutta yhtäkään ”bravo”-huutoa ei kuulunut. Ja miksi olisi kuulunut? Väärä, aika, väärä yleisö – mutta oikea tunne.

Harjoittelumielessä ihan ok. Ja se on joskus kasvun alku.

YHDET JA LASKU

Piikkimaja Ylläksellä, Äkäslompolon Nilivaarassa, on kuin kelomökki, joka on päättänyt toteuttaa kaikki kliseet Lapin unelmamökistä – ja vielä vähän päälle. Oleskelutilan seinän levyisestä ikkunasta aukeaa maisema Yllästunturille niin täydellisenä, että voisi luulla jonkun photoshopanneen sen valmiiksi. Tunturin kaljut lakialueet vaihtavat väriä sinisestä punaiseen ja lopulta kultaiseen kuin esittäisivät päivittäistä valoshow'ta vain meille mökkiläisille.

Aamulla aurinko kurkistaa sisään vasemmasta reunasta kuin utelias naapuri ja illalla piiloutuu oikeaan reunaan yhtä ujosti. Männikkö peittää näkymän Pirtukirkolle, tuolle kuuluisalle syntien ja syntien anteeksiannon näyttämölle, jonne on linnuntietä vajaa kilometri. Lumettomana aikana sinne pääsee puoliksi metsäpolkua, puoliksi serpentiinitietä. Talvella matka tuplaantuu, mutta potkukelkka tai sukset vievät alas vauhdilla, sillä teitä ei koskaan hiekoiteta. Hankikelillä voi myös suhahtaa suksilla suoraan Äkäslompolon jälle ja samalla vauhdilla melkein Jounin kaupalle asti. Kesäisin kivenheiton päässä mökistä alkavaa polkua pitkin voi kipaista Lompolon rannalle uimaan. Ja jos haluaa vähän seikkailua, tie vie Nilivaaran tilan ohi risteykseen, josta vasen laskeutuu Äkäsjoen, kosken puukaarisillan yli Navettagalleriaan – kylällä puhutaan, että sen ullakolla kummittelee yhä. Oikea haara nousee loivasti poroaitaukselle, jonka vierustaa polku kiemurtelee Kesäntunturin huipulle.

Piikkimaja sai nimensä legendaarisissa Pirtukirkon illanistujaisissa, joissa meno oli yhtä aikaa pyhää ja pyhäinhäväistystä –

Kun revontulet tanssivat taivaalla ja lumi vaimentaa tunturien ja metsien äänet, alkaa tarina, joka vie syvälle Lapin ainutlaatuiseen maailmaan.

Lapinhullut on lämminhenkinen, hulvaton ja tosi-tarinoista ammentava veijariromaani ystävydestä, vuosikymmenten yhteisistä retkistä ja siitä, miten tavallisista miehistä kasvaa tunturissa legendoja – ainakin omasta mielestään.

Neljä vuosikymmentä, yksi kelomökki ja joukko opiskeluaikaisia ystäviä. Vuodenaikojen mukana vaihtuvat hiihtoretket, hilla- ja karpalosuot ja porokisat ja railakkaat mökki-illat vuorottelevat tanssilattioiden katastrofit, junapelurit, pankinjohtajat ja luke-mattomat tarinat, joita vain Lapin taivas on kuullut.

Kirja on kunnianosoitus niille, jotka uskaltavat olla erilaisia, rakastavat luontoa ja elävät täysillä – vaikka se tarkoittaisi välillä hullunkurisia valintoja. Äkäs-lompolon historia ja paikallisväri kulkevat vahvasti.

Lapinhullut on Pertti Valtosen toinen kirja elämä-kertateoksen Laulava teollisuusneuvos jälkeen.

Lapinhulluus ei ole tauti, vaan se on tila, josta ei halua parantua.

BoD

9 789528 951056